

Sárközy Tamás

A sport mint nemzetstratégiai ágazat

Előnyök és hátrányok, hosszú távú kilátások

Sport as a Strategic Sector in the National Economy

Benefits, Drawbacks and Long-Term Perspectives

Összefoglalás

A tanulmány a nemzetstratégiai ágazat kormányzástani fogalmának tisztázásával indul. A sport kormányzati stratégiai kiemelésének indoka alapvetően a sport belső átalakulásából, bel- és külpolitikai jelentőségéből, komplexitásából származik. Ma már tömeges a szabadidősport, az élsport pedig professzionális lett, a sport iparrá, a szórakoztatóipar egyik vezető ágazatává vált. A tanulmány áttekinti a sport állami irányításának és finanszírozásának rendszerét, annak előnyeit, valamint hátrányait, az eddig elért sikereket, illetve negatív tendenciákat.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: A13, L83

Kulcsszavak: nemzeti stratégia, élsport, szabadidősport, sportfinanszírozás, jogi szabályozás

Summary

Setting out from the definition of national strategy as a branch of governance, the study makes it clear that sport is assigned high priority in the government's strategy fundamentally because of its internal transformation, domestic and foreign policy significance and complexity. Today masses do sport as a leisure-time activity, while performance sports have become professional, in other words, sport has become an industry, more specifically, one of the leading sectors in entertainment. The author gives an overview of government control over sport and sports financing, the achievements made and the adverse trends.

Journal of Economic Literature (JEL) codes: A13, L83

Keywords: national strategy, performance sport, leisure sport, sport financing, regulation

A NEMZETSTRATÉGIAI ÁGAZAT FOGALMÁRÓL

A kormányprogramoknak szokásos része, hogy olyan irányadó stratégiai prioritást (vagy néhány ilyen prioritást) jelölnek meg az adott kormányzati ciklusra (általában mintegy négy év), amelyet a kormányzat elérni kíván. Az ilyen területeket szokásos hangzatosan „nemzetstratégiai ágazatoknak” is nevezni.

A nemzetstratégiai ágazatok kijelölése nem szükségszerű, vannak olyan kormányprogramok is, amelyek sok ágazat egymással összehangolt, komplex fejlesztését jelölik meg, prioritások nélkül. Ugyanakkor szokásos egy-egy – az ország hosszú távú fejlődése szempontjából jelentős – ágazat kiemelése. Ilyen volt például az informatika a 2002-es, Medgyessy Péter nevéhez köthető kormányprogramban. 2010-ben a második Orbán-kormány a sportot emelte ki stratégiai prioritásként, és a sport nemzetstratégiai ágazatnak minősítése fennmaradt a „folytatás” jelígyével a 2014-ben alakult harmadik Orbán-kormányban is.

Ha egy területet a kormány ekként kiemel, ez megjelenik a kormányzat ideológiájában, kommunikációjában és főleg az államháztartásban, tudniillik finanszírozási többleteszközök biztosítását is jelenti. Sok esetben a kormányzat szerkezeti felépítésében is megjelenik a stratégiai prioritás (2002-ben például Informatikai Minisztériumot is létrehoztak). Ez utóbbi lépés a sport esetében 2010-ben nem következett be: a sport ágazata az egységes Emberi Erőforrások Minisztériuma egyik államtitkárságához került (meglehetősen korlátozott hatáskörrel), és a sportirányítást – némileg ellentétesen az egész kormányzati struktúra centralizáltságával – lényegében egy hibrid állami-civil köztestületre, a Magyar Olimpiai Bizottságra bízta.

A kormányzástani szakirodalom kritériumokat állít fel a kormányzati stratégiai prioritásokkal szemben. Ezek lényegében kettősek:

– A kiemelés *nem állandósulhat*, néhány kormányzati ciklusig tarthat csupán. Ez igaz volt a 2002-ben kiemelt informatikára, és irányadónak kell lennie a sportra is.

Elképzelhető, hogy a 2018-ban kezdődő új kormányzati ciklusban más lesz a prioritás (pl. innováció, kutatás vagy az oktatás, a szociálpolitika, avagy akár az egészségügy); ez kormányzati mérlegelés kérdése. Mindezt azért kell hangsúlyozni, mert számos sportszakember a jelenlegi helyzetet öröknek gondolja, főleg a finanszírozás mértékére nézve.

– A kiemelés nem lehet túlzott mértékű, nem okozhat kirívó aránytalanságot más ágazatokkal, területekkel szemben, és nem járhat pazarlással. Emellett a jelentősebb finanszírozás, a pénzbüszég vonzza a szerencselovagokat, a visszaélések elszaporodásának potenciális lehetőségével, illetve a korrupció, a kriminalitás növekedésével járhat, amellyel szemben intézményes preventív eszközöket, biztosítékokat, szankciókat kell beépíteni a rendszerbe. Most is megfigyelhetők ilyen devianciák a sportban, pl. a később még tárgyalandó ún. taóval kapcsolatos visszaélések, bár azért ne feledjük, korábban is léteztek ilyenek (lásd az ún. kakaóbiztos számítógépeket a 2002-vel indult kormányzati ciklusban). Ugyanakkor a visszaélések mértéke egyáltalán nem közömbös, nem szaporodhatnak el, mert ez lejárátja a stratégiai kiemelést.

Mindebből ugyancsak kettős következtetés adódik:

– Nincs sok értelme a hasonlításnak, az alternatívák felvetésének. Miért a sport, és miért nem az oktatás a stratégiai ágazat? Miért stadiont építünk, miért nem kórházat? A válasz viszonylag egyszerű. Minden kormány, a választási győzelménél fogva, jogosult dönteni arról, hogy mit választ a kormányzásában prioritásnak. Míg 2002-ben a sport szerelmesei azon fanyalogtak, hogy a görnyedt hátú kriplik komputer fölé hajló nemzedéke arat, most a humán értelmiség egy része az üresfejű izomtömegek preferálását sérelmezi. Mindkét véglet káros. A sport nemzetstratégiai ágazatként való kiemelése – megfelelő színvonalú végrehajtás esetén – igenis szolgálhatja a közjót, a közérdeket, áttételesen erősítheti az oktatást és az egészségügyet is (lásd például a rekreációs sportot). Természetesen a sportra nem pazarló jelleggel fordított pénznek is lenne helye az oktatásban vagy az egészségügyben, ez azonban véleményem szerint nem megalapozott ellenérv a sporttal szemben.

– Ugyanakkor a kormányzati kiemelés nem szüntetheti meg a sport civil jellegét, *nem válhatunk „sportállammá”* (amelyet az ÉS-ben Szilágyi Ákos figurázott ki), mert az elállamosított, túlpolitizált sport egészségtelen (ún. sportszívet okoz magának az államnak). A sportot továbbá a tömegkommunikációban sem helyes eltúlozni, mert az is visszaüt. Ugyanakkor a 2016-os Eb-n a Storck szövetségi kapitány által a pótselejtezőre, illetve az Eb-re (tehát egy tornára) mesterien felkészített labdarúgó-válogatott sikere valóban eufóriát idézett elő az országban.

MIÉRT A SPORT VÁLT 2010-BEN NEMZETSTRATÉGIAI ÁGAZATTÁ?

Ennek lényegében *két alapvető oka* van: a magyar sport rendszerváltozás utáni lerobbanásának korrigálására való törekvés, valamint a 2010-es kormányzás győzelemorientált-sága, illetve a sport átalakulása és általános nemzetközi felértékelődése az ún. posztindusztriális, globalizált, információs szerviztársadalmakban. Kezdjük az utóbbival.

A sport belső átalakulása, illetve kiterjedése, és ezáltal bel- és külpolitikai felértékelődése

Valamikor a sport amatőr élsport volt, tisztán civil, az önszabályozás és önvitarendezés világa. Az állam legfeljebb a testneveléssel foglalkozott, és nem a sporttal (lásd az 1921-es magyar testnevelési törvényt, amelyben a sport szó elő sem fordult). Ez a helyzet az 1930-as évektől kezdődően kezdett megváltozni, az 1970-es évektől pedig radikálisan átalakult a sport, leegyszerűsítve: megszűnt az amatőr élsport, illetve a kizárólagos civil jelleg. A főbb tényezők e körben a következők:

a) A sport elvesztette élversenysport, elitsport jellegét, az emberek jelentős része mindennapi életének részévé, *tömegsporttá* vált (kocogás, úszás, kerékpározás, evezés, fitness stb.). Ebben az értelemben a *népégszségügy* része, *mozgáskultúrát* jelent, az *életminőség javításának*, illetve az élet meghosszabbításának tényezője. Különleges szerepet tölt be a sport a fiatalság, a *diákok, egyetemi-főiskolai hallgatók életében, oktatásában, nevelésében*, de az *idős emberek aktivitásának megőrzésében* is. Lassan szinte minden ember valamilyen mértékben érintett.

b) A tömegsportot ki kellett szolgálni sportöltözzettel, sportszerekkel. Megindult a *sportöltözet-sportszer tömeggyártás, tömegkereskedelem, tömegfogyasztás*. Kialakult a sport-szertermelés, illetve sportkereskedelem, mégpedig tömeges mértékben, továbbá az állandó változás, a termékfejlesztés jegyében, emellett a sporton túlmutató jelleggel: a sportcipőben iskolába is lehet menni, a kerékpár a tömegközlekedés eszköze stb.

c) *Az élsport hivatásos sporttá vált*, foglalkozásszerűen, jövedelemszerzés céljából, teljesítményorientáltan folytatják. A teljesítménykövetelmények igen magas szintje folytán ma már élsportot tisztán amatőr alapon nem lehet űzni, *teljesítménykényszer* alakul ki a sportolók (edzők, sportvezetők) körében. A hivatásos sport már nem a hagyományos sportklubok keretében, hanem *sportvállalkozások*, részvénytársaságok (kft.-k) keretében folyik, az üzleti világ része, akár tőzsdei szereplő is.

d) *Sportágrobbanás következett be*, belülről-kívülről egyaránt. Hihetetlenül megnőtt a sportágak köre: így a *technikai sportágak* (pl. repülősportok, autó-motor sportok), a *népi küzdősportok* (pl. szumó), *extrém sportok* (pl. szikláról ugrás), az ún. *kocsmasportok* (bowling, darts, snooker), a *strand sportok*, a *művészethez közelítő sportok* (jégtánc, szinkronúszás, aerobik), valamint bővültek a *téli sportok* is. A hagyományos sportágak belülről osztódtak (lásd a labdarúgáson belül a teremben űzött labdarúgást két változatban, futsal–teremfoci, emellett strandlabdarúgás-, lánbtenisz-, kerékpárlabda-, futballgolfversenyek stb.). Kialakultak a sportágak női változatai, valamint a különböző rétegsportok, pl. a fogyatékkal élők sportja, a szeniorsportok, illetve a különböző foglalkozási ágak (orvosok, ügyvédek stb.) versenyei. A fizikai sportok végül *szellemi sportokkal* egészültek ki, ez utóbbiak is bővültek (a bridzs is sporttá vált, a sakk már nincs egyedül). A sort sokáig lehetne folytatni. A *nyári és a téli sportok közeledtek*; ma már a nagypályás gyorskorcsolyaversenyeket is fedett stadionokban rendezik.

A sportágrobbanás következtében a *sport külső határai elmosódtak*: a társastánc (még) nem sport, a jégtánc viszont igen, a sporthorgászat az, a vadászat viszont nem. Mindez sokszor szubjektív döntés kérdése. A magyar sporttörvény szerint a sporthoz meghatározott szabályok léte feltétlenül szükséges, a törvény pedig csak a versenyspor-

tot szabályozza. Mindenképpen sportnak minősül az a tevékenység, amely az Olimpiai Charta szerint „elismert olimpiai sportág”, illetve amelynek nemzeti sportszövetségét felvették a sportszövetségek nemzetközi szövetségébe (AGFIS). Emellett Magyarországon a szakszövetségek mellett sportági szövetséget lehet létrehozni az olyan sportágakban, ahol legalább száz sportoló és tíz sportszervezet részvételével, már három éven át folyamatosan bajnokságot rendeztek.

e) A sport üzéséhez *sportlétesítmények*, tehát tornatermek, uszodák, sportcsarnokok, sportpályák, stadionok, „aréna” szükségeltetnek. A sport a beruházások, az építőipar-technológiai szerelés egyik célterülete, a sportlétesítmények üzemeltetése, fenntartása, biztonsági infrastruktúrája is igen széles körben munkahelyteremtő jellegű. Az élsport gigantikus sportrendezvények ihletője, kialakult a *belföldi és a nemzetközi sportturizmus*. A *sportipar a szórakoztatóipar egyik vezető ágává vált*; a sportlétesítmények multifunkcionálisak. (Az évente ötvenmillió turista látogatottságú Las Vegasban például a sport, főleg a bokszt, amerikai futball, a szerencsejátékkal, az üdüléssel és a szexiparral – hiszen az is testmozgás –, valamint a színházi-zenei rendezvényekkel egységet képezve érvényesül.) A sportrendezvények az emberi élvezet forrásai, a társas érintkezés aktív formái, *előre kiszámíthatatlan élményt* adnak, amelyet a *sportfogadás* még inkább felerősít. Az élsport számos technikai újítást ösztönöz, kialakult az ún. *sportmérnökség* (némi más ruházattal atlétizálnak most, mint ötven évvel ezelőtt), hihetetlen mértékben fejlődik a *sportorvoslás* és a *gyógyszeripar*, amely visszahat a sporton kívüli területekre is (pl. a baleseti sérülések gyógyítására, a táplálékkiegészítés körének bővülésére stb.). A sport így a technológiai fejlesztés, az innováció terepévé is vált, és a digitalizáció is jelentősen fejlődik a sportvilágban.

f) A sport már több mint száz éve *nemzetközi* (nyári-téli olimpia, világbajnokságok, kontinentális bajnokságok, világkupák stb.). A nemzetközi kontinens- és világbajnokságok özöne zúdul a lakosságra a helyszínen, illetve a televízión, interneten keresztül. Ezek a rendezvények mozgósítják a lakosságot (lásd a 2017-es budapesti úszó-világbajnokság eufóriáját). A nemzetközi sportsikerek egyszerre képesek szolgálni a nemzeti büszkeséget, de a globalizációt és a *multikulturalizmust* is (angol futbalcsapatok mindössze egy-két angol játékoskal; sötét bőrű skandináv futók tömege). Kialakult az ún. idegenlégiósok tábora, a számomra devianciának tűnő, ún. *sportállampolgárság* intézménye (a magyar válogatottakban is több sportágban vannak olyanok, akiknek a tréner angolul magyaráz, mert nem tudnak magyarul). Lehetséges, hogy Magyarország első téli olimpiai bajnoka Liu Shaolin Sanyi lesz idén Dél-Koreában (bár Liu Shaolin születésétől fogva magyar állampolgár).

g) Az üzleti sport létrehozta a *sportvállalkozásokat*, és ezzel a *sportmenedzserek* rétegét. A hagyományos sportmecenatúra háttérbe szorult, de előtérbe került a szponzoráció, a merchandising, a sport-„csecsebecse” iparra (Dénes Ferenc). A sportban óriási pénzek mozognak, tovább erősítve a *sportfogadásiparral*. Az országokon belül, de nemzetközileg is kialakult a játékos-, illetve edzőpiac: játékosügynökök hada, csillagászati sportolói-edzői jövedelmek keletkeznek, sokszor teljesen irracionális mértékben. A sport személyi infrastruktúrája is hihetetlenül növekszik, lényegében a technikai infrastruktúra fejlődésével párhuzamosan: edzők hada (vezetőedző, pályaedzők, kapusedző, erőnléti edző, ellenfeleket megfigyelő, illetve videózó edző), a legkülönbözőbb

szintű sportvezetők, sportmenedzserek, a sportorvosok mellett sportpszichológusok, sportmasszőrök. A sport egyre több embernek ad munkát – a labdarúgó-mérkőzésen a kétszer tizenegy játékosra a valamikor három játékvezető helyett már hat bíró esik, a jégkorongmérkőzésen a pályán lévő kétszer hat játékost sokszor ugyancsak hat bíró figyeli (két vezetőbíró, két oldalbíró és egyes esetekben még két gólbíró is), nem beszélve a terjedelmes versenybíróságról (időmérő, videókezelő stb.). A látványsportokban sokszor már a játékvezetők is havi fizetést élvező profikká váltak.

h) Mindehhez párosult, illetve e folyamatokat erősítette az *információs társadalom*, az *internet*, illetve a *média képzőne*. A televíziós közvetítés az élményt, a szórakozást behozza a lakásba, ezzel fokozza a tömegérdeklődést. Míg a színház, mozi tartalmilag alapvetően meghatározott, a sportélmény nem kiszámítható, nem megismételhető. Így a sport immateriális javai felértékelődnek, a *televíziós jogdíjak* csillagászati összegeket juttatnak a sportba (a 60-as években Rómában 1,2 millió, 2012-ben Rióban 2,5 milliárd dollár volt a közvetítési jogdíj). Egyre szaporodnak és egyre nézetesebbek a sportcsatornák, televíziós celebbé válnak az élsportolók, éledzők, klubvezetők, klubtulajdonosok. A televíziók igényei több esetben átalakítják egyes látványsportágak versenyszabályait (pl. a röplabdában vagy az asztaliteniszben). A média kiszolgálására irányuló igény számos sportágban megváltoztatja a felkészülés–edzés–versenyzés hármass belső arányát, a teniszben, atlétikában, de máshol is (lásd Hosszú Katinkát, aki hónapokon át szinte csak versenyez), a versenyek jelentős része egyszerűen a pénzdíjak megszerzését célozza.

Mindezek után aligha kell bizonyítani a *sport bel- és külpolitikai jelentőségét*, és ezáltal beépülését az államok kormányzásába. A 2017. februári amerikai futball Super Bowlra milliók zárandokoltak Houstonba, néhány nap alatt több százmillió dollár bevételt biztosítva a városnak, amely erre az eseményre mintegy ötven új, nagy kapacitású szállodát épített. Amerikában több mint százmillióan, Magyarországon késő éjjel is tízezrek nézték ezt a futballdöntőt, amely egyben show-műsor volt Lady Gagával és világhírű zenekarok tömegével. Egy-egy Forma–1 autóversenyre ugyancsak népvándorlás indul a legkülönbözőbb országokból, hiszen alapvető turisztikai esemény. Erre a folyamatra az államoknak reagálniuk kell, és reagálnak is, mind szervezetükben (sportminisztériumok, sporthivatalok, sportot támogató központi alapok), mind személyi állományukban (állami sportvezetők, sportszakreferensek) egyaránt. A sporttal foglalkozó államapparátus számos országban állandóan bővül.

Valamikor a sport csak a diktatúrák politikai eszköze volt (lásd Hitler 1936-os berlini olimpiáját; Rákosi Mátyás rezsimje 1952-es helsinki aranyérmét; a Szovjetunió, az NDK vagy Kuba államilag támogatott sportjának diadalmenetét 1950 és 1980 között). A nyugati demokráciák is – amelyek (pl. Anglia, Franciaország) alig szereztek az 50-es években olimpiai aranyérmeket – először kénytelen-kelletlen, később már erőteljesebben kezdték támogatni a sportot, amely így Nyugat-Európában és az USA-ban is fokozatosan elvesztette tisztán önszabályozó, önvitarendező civil jellegét. Kialakult az országok közti verseny, az érem- és helyezéshajsz, az államok *presztízs-növelése az országimázs érdekében*. Messze jutottunk a klasszikus coubertini nézettől, amely szerint a világversenyeken a részvétel a fontos, nem a győzelem (ezt ma már csak a vesztesek mondják); vagy Brundage NOB-elnök kétségbeesett küzdelmétől, részben a tradicionális

olimpiai amatőrizmus fenntartásáért, részben a nemzetek közti verseny megelőzéséért (nincs éremtáblázat, a győztesek tiszteletére nem játsszák el a nemzeti himnusz; ez a szokás ma már csak az Universiadékon maradt meg, ahol változatlanul a *Gaudeamus igitur* hallhatjuk az eredményhirdetéskor). Az olimpia, illetve világ- és kontinensbajnokságok nemcsak a sportolók, hanem az államok közti verseny színterévé válnak, a sportsikerek az adott állam versenyképességét erősítik.

A sport így összeházasodott a politikával, az állammal, sokban a kormányzásmenedzsment eszközévé vált (lásd pl. már ötven évvel ezelőtt Mao Ce-tung úszását, Kissinger pingpong-diplomáciáját). Egyre jelentősebb lett a sport állami költségvetési finanszírozása, ami kialakította az *állami sportigazgatást* és az *állami jogi sportszabályozást*, azaz a sportirányítás az államok kormányzásának részévé vált, sőt sok esetben, főleg a kormányzati kommunikációban, kiemelkedő szerephez is juthat.

Megindul a politikusok einstandja a legnépszerűbb egyesületek, sportszövetségek vezető posztján (lásd pl. a többszörös olasz miniszterelnök Berlusconi mint a Milan elnökét, vagy nálunk korábban Baráth Etelét a kajak-kenu, most pedig Kósa Lajost a korcsolya-, Németh Szilárdot a birkózó- vagy Kocsis Mátét a kézilabda-szövetség élén, illetve Kubatov Gábort az FTC, Deutsch Tamást az MTK elnökeként). A sportvilág ez ellen nem védekezik, hiszen a politikus-állami vezető kapcsolati tőkéje sokat ér. A döntéseméleti szakirodalom szerint (pl. Sterbenz Tamás) az az egészséges, ha a látványsportágakban a sportszövetségek, nagy egyesületek, vállalkozások körében egyharmados arányok jönnek létre a politikusok, a gazdasági vezetők és a sportvilágból érkező menedzserek között e szervezetek vezetésében.

A sportágazat, a sportipar, a sport elüzletiesedése természetesen sok előnye mellett *hátrányokat* is hoz a társadalmi-gazdasági életben (lásd a doppingolás elterjedését, a sporthuliganizmussal járó garázda-rongáló jelenségeket, a korábbi csöndes és békés bundák üzletszerűen folytatott, vesztegetésbe való átcsapását, a nemzetközi bűnbundák fogadáscsalás-sorozatát, a fair play háttérbe szorulását az óriási anyagi jövedelmek megszerzésének büvöletében). A sportvezetésben, a sportüzletben nemzetközileg is erősödik a *korruptió*, amely például a világversenyek óriási üzletté váló rendezési jogának megszerzése érdekében elérte már a NOB, illetve számos nemzetközi sportszövetség (pl. a FIFA) vezetőségét is. A sport tehát sajnos egyre több munkát ad az állami bűnüldöző szerveknek is. Nemcsak virágkarnevál van tehát, hanem irtandó gyom is, mégpedig meglehetősen nagy mennyiségben.

A magyar kormányzás szemléletváltozása a sportban

Magyarországon az 1989–1990-es rendszerváltozás előtt *szocialista államatorizmus* uralkodott az élsportban, fiktív munkahelyekkel és informálisan biztosított csempészeti lehetőségekkel. A tömegsport, de a versenysport alsóbb szintű része is állami vállalatokhoz, szövetkezetekhez kötődött, a sportlétesítmények zöme is az ún. szocialista gazdálkodó szervezetek, illetve a helyi tanácsok kezelésében volt. Az élsport pedig erősen nyáriolimpia-, illetve labdarúgás-centrikus volt, háttérbe szorítva a téli sportokat, illetve a nem olimpiai sportágakat.

A rendszerváltozás után a *magyar sport infrastruktúrája* – sportállások, a vállalatokkal együtt privatizált sportlétesítmények – jelentős mértékben *megsemmisült*. Az 1990 utáni kormányok (az első Orbán-kormány kivételével) az élsportot piaci alapra kívánták helyezni, a tömegsportot pedig civil magánügynek tekintették, így a sport állami támogatása háttérbe szorult. Az élsport utánpótlásbázisa egyre jobban kimerült, a lakossági sport a felnőtt lakosságnál mintegy 5%-ra, a diákok körében körülbelül 15%-ra visszaszorult. Az állami költségvetésben a sport körülbelül a költségvetés 0,2%-ára csökkent, viszont a még igen gyenge üzleti szféra, valamint a lakosság széles rétegeinek megélhetési problémái nem tették lehetővé a fejlett nyugati jóléti államok szociális piacgazdasági sportrendszerének átvételét. A privatizált állami vállalatoknál a tőkés tulajdonos általában leépítette a sportot, az országba bejött multinacionális nagyvállalatok lényegében csak a nemzetközi csúcssporteseményeket (pl. Forma-1) szponzorálták. A sportirányítás a kormányzati szervezetrendszerben – kivétel az első Orbán-kormány Ifjúsági és Sportminisztériuma 1998 és 2002 között – háttérbe szorult, illetve különböző minisztériumokba olvadt be, váltakozó sikerrel (sporthivatalok, Belügyminisztérium, Önkormányzati Minisztérium).

A fejlett nyugati államokban a sportfinanszírozás lényegében nagyjából *egyharmados mértékben* egyenlően megoszlik *három szféra*, az *állam*, az *üzleti szféra* és a *háztartások* között. Az állam már aktívvá vált a sportban, de annak alapvetően civil jellege fennmaradt. Az egyharmados állami támogatásnak pedig mintegy 70%-a megy a szabadidősportra, és csak 30%-a az élsportra. A profi élsport finanszírozására alapvetően az üzleti szféra, a vállalatok hivatottak, a lakossági sport pedig zömmel az érintettek saját eszközeiből történik, a családok fedezik ezt, illetve kialakul a különböző tehetségtámogató-utánpótlásnevelő szociális alapítványok hálózata is. A központi költségvetés mintegy 1,0–1,5%-a jut a legtöbb fejlett nyugat-európai országban sportfinanszírozásra.

Ezen *hármass szerkezet* megvalósítására a rendszerváltó kelet-közép-európai országokban, így Magyarországon egyelőre nincs mód, de azért szerintem ennek elérésére *hosszú távon és fokozatosan* mégis törekednünk kellene. Ha azonban rövid távon fejlett sportot akarunk – amelyre az igen jelentős magyar sporthagyományok ösztönöznek, bár „sportnemzet” sosem voltunk –, akkor ez alapvetően most még csak állami eszközökből, közpénzből történhet, még azzal a hátránnyal is, hogy így a sport civil jellege csökken, elállamosodik és túlpolitizálódik, a sportvilág pedig elkényelmesedik, pazarol (persze ennek mértéke nem közömbös, és amennyire lehet, ezt korlátozni kell).

Míg a 2002 és 2010 közötti kormányok lényegében belenyugodtak a sport háttérbe szorulásába, ezen 2010-től a Fidesz-kormány *gyökeresen változtatott*, stratégiai prioritásként kiemelve a sportot. Becslésem szerint a sportfinanszírozás jelenleg 90%-ban közpénzből történik, egyaránt ideértve a központi költségvetési és helyi önkormányzati eszközöket. De a sport állami finanszírozásának része az ún. tao, a közmédia által fizetett magas „politikai jogdíj”, a szerencsejátékokból a törvénynél fogva származó bevétel, végül az állami vállalatoktól kapott, igazából nem azok marketingtevékenységét szolgáló reklámpénzek is (tudniillik ez utóbbiak sem üzleti jellegűek). Ez mind közpénz, és így nem is egészséges, legfeljebb átmenetileg fogadható el, becslésem szerint több mint tízszerese a 2010 előttiének.

A Fidesz már az első Orbán-kormány alatt is hangsúlyozottan kezelte a sportot, de a kormány koalíciós jellegére tekintettel ezt nem emelte ki (bár létrehozta az Ifjúsági és Sportminisztériumot). A helyzet 2010-ben a kétharmados parlamenti többségre tekintettel *minőségileg megváltozott*. A második és a harmadik Orbán-kormány elsődlegesen a „nemzeti ügyek” kormánya kíván lenni, erőteljes beavatkozást hajt végre a gazdasági és társadalmi élet minden területén. Ehhez a politikai kormányzáshoz pedig jól illik a sport felkarolása, kiemelése, felhasználása. A kormányzás alapvető része a kommunikáció, a kormányzati stílus pedig harcos, győzelemre orientált, tehát itt is sok a hasonlóság a sportélet jellegzetességeivel (gyorsabban, magasabbra, erősebben). A sport nemzetstratégiai ágazattá nyilvánítása így mintegy az Orbán-kormány *általános jellemvonásaiból* is következik.

A következőkben elemezzük a sport jelenlegi kormányzati irányítását, finanszírozását, a sportolás fejlesztését, a sportvilágversenyek rendezését és a sportszabályozást. Ezen öt tényező elemzése adhat átfogó képet a 2010 után a sportéletben bekövetkezett eseményekről, változásokról, az elért eredményekről és a hibákról, hiányosságokról.

A SPORTIRÁNYÍTÁSI RENDSZER VÁLTOZÁSA

2010 előtt különböző minisztériumokba beépített állami sportirányításról beszélhetünk, amely igen széles köztesületi-közalapítványi rendszerre támaszkodott. Ezeket a hibrid szerveket a Nemzeti Sporttanács mint a kormány véleményező-tanácsadó szerve kívánta, zömmel sikertelenül, összefogni. A sportirányítás így nem volt egységes, következésképpen az állami finanszírozás is szétesett, sok csatornán folydogált.

2010 után az Orbán-kormány átvette a Schmitt Pál által ajánlott, olasz modellhez közelítő megoldást (ezt Kovács Tamás adaptálta a magyar adottságokra). Ennek a 2011-es sporttörvény-módosításban megjelenő lényege az volt, hogy a magyar sportirányítás alapszerve a köztestületi jellegű (vegyesen állami és civil) Magyar Olimpiai Bizottság, amely tagozatként magában foglalja a nem olimpiai sportágakat, a fogyatékkal élők sportját, a szabadidősportot, valamint a diáksportot (a felsőoktatásban részt vevő hallgatókat is ideszámítva) is. A MOB-nak így mintegy 240 tagú közgyűlése lett, amelyben kétharmadnál is nagyobb többséggel rendelkeztek az olimpiai sportágak, a MOB elnökének és főtítkárnak is olimpiai bajnokot választottak. A MOB mindig is az olimpiai élsport szerve volt, működésében már hagyományainál fogva is háttérbe szorultak a nem olimpiai tagozatok. A MOB-nak emellett megfelelő – főleg gazdasági – apparátusa sem volt ilyen széles körű feladat ellátására. A sport állami irányítását az Emberi Erőforrások Minisztériumának sportállamtitkársága (élén ugyancsak olimpiai bajnokkal) eléggé csekély hatáskörrel, a MOB mögé szorultan látta el.

Ezen a helyzeten változtatott 2016 őszén a 2004-es sporttörvény újabb átfogó módosítása (2016. évi CXIX. törvény), amely mintegy belekapaszkodva a viszonylag gyenge riói olimpiai szereplésbe (hat aranyérem lényegében két női sportolóhoz fűződik, az aranyérmek pedig csak három sportághoz – kajak, úszás, vívás – kötődtek, jóval kevesebb volt a 4. és 8. közti helyezések, mint korábban, egyes korábban sikeres sportágak – ökölvívás, cselgáncs, birkózás – csődöt mondtak), szétszedte a MOB-ot,

és az állami finanszírozást túlnyomó többségében ismét kormányzati szervezethez, az Emberi Erőforrások Minisztériumához rendelte. 2017-től az EMMI igen megerősített sportállamtitkárságához (élén Szabó Tündével, a korábbi világhírű úszónővel) négy, lényegében szakmai jellegű köztestület csatlakozott. A MOB ismét kizárólag az olimpiai sportágak szerve lett, mellette pedig még három köztestület létesült, nevezetesen a fogyatékkal élők teljes sportjával kiegészített Magyar Paralimpiai Bizottság (nemzetközi szempontból meglehetősen kérdéses a paralimpián nem szereplő sportágak idesorolása – lásd pl. a külön „olimpiával”, a siketolimpiával rendelkező halláskorlátozottakat), a némileg félreérthetően Nemzeti Versenysport Szövetségnek nevezett, nem olimpiai sportágak köztestülete, valamint a Nemzeti Diák-, Hallgatói és Szabadidősport Szövetség néven működő köztestület (talán a fordított sorrend a névben indokoltabb lett volna).

Véleményem szerint ez a változtatás feltétlenül megalapozott volt. Feltehetően a – nem megfelelően kidolgozott átmeneti rendelkezésekből is adódó – kezdeti problémák után ez az új rendszer jóval hatékonyabb lehet az eddiginél. A MOB-nak – erre irányulhat az elnök- és a főtitkárváltás – újra a nyári és a téli olimpiára, az olimpiai sportágak fejlesztésére kell koncentrálnia.

A sportköztestületekhez kapcsolódnak a különböző *országos szakszövetségek* és *sportági szövetségek*, valamint olyan sajátos sportszövetségek is, mint a sérülési ágakhoz igazodó „*fogyatékos sportszövetségek*”, valamint a „szabadidő-, illetve diák-hallgatói sportszövetségek”. Ezek tisztán civil szervezetek, nem köztestületek, de általában a pénzügyi szabályok miatt *közhasznú szervezetté* nyilvánítják magukat a bíróságon. A szövetségek jó részére jutó, a korábbinál jóval nagyobb állami támogatás miatt a szövetségek többségének át kellett alakítania működési módját, vezető szerveik tevékenységét, ki kellett építeni gazdasági apparátusukat. Ez a folyamat még tart, és jelentős nehézségekkel is jár, számos, remélhetően átmeneti negatívummal (a tanulópénzt sajnos meg kell fizetni).

A SPORTFINANSZÍROZÁS MEGTÖBBSZÖRÖZÉSE

Miután eddig a *sportfinanszírozás* – sokban az irányítási rendszerből is adódóan – *széttagolt* volt, továbbá mivel nagyon sok a komplex fejlesztés, amely nemcsak a sporthoz kötődik (pl. a 2017-es vízi világbajnokságnál a Margitsziget, illetve a XIII. kerület környező részének rendbetétele), az, hogy a magyar állam mennyit költ egy évben sportra, igen nehezen megállapítható. Különböző közgazdasági elemzők egészen más, sokszor milliárdokkal eltérő számokat mondanak. Véleményem szerint a rendszer nem áttekinthető, a transzparencia nem megfelelő. A következőkben alapvetően a 2016-os pénzügyi évre koncentrálok.

A 2016. évi központi költségvetésben az EMMI költségvetésében kb. 45 milliárd forint, az NFM költségvetésében a különböző beruházásokra majdnem 180 milliárd forint szerepelt. Emellett 2016-ban több mint tíz kormányhatározat a tartalékból mintegy 230 milliárd forintot irányzott elő sportra (ezek jó részét azonban nem 2016-ban költötték el, pl. decemberi kormányhatározatok is születtek, így az igen nagy összegű Kemény Ferenc Programra).

Az eddig ismertetteken túl azonban szerintem hozzá kell számítani azt az évente mintegy 60-70 milliárd forintot, amelyet a be nem fizetett társasági adójukból a vállalatok a sportnak juttatnak (ún. tao), hiszen ezzel az összeggel kevesebb folyik be a költségvetésbe. Emellett vannak olyan tételek a Honvédelmi, illetve a Belügyminisztériumnál, illetve a felsőoktatásnál, amelyek sport jellegűek (a Testnevelési Egyetem többéves beruházása összességében megközelíti az ötvenmilliárdot, de a Nemzeti Közszerkeleti Egyetem fejlesztésében is lényeges sportberuházások találhatók: lőtér, lovaspálya). Úgy becsülöm, hogy 2016-ban megközelítően 400 milliárd forint került a „központi” államkasszából ténylegesen sportra (beleszámítva a megvalósult beruházásokat), amely több mint tízszerese a 2010 előttiének, és a lakossági létszámhoz viszonyítva, százalékosan mérve, jóval több, mint a nyugat-európai országok költségvetésében szokásos. Egyértelmű, hogy igen gyors és nagymértékű növekedés történt a sportfinanszírozásban, ami ezen az időtávon (6-7 év) az Európai Unióban minden bizonnyal a legnagyobb.

Ha pedig a közpénz egészét nézzük, igen jelentősen növekedtek – főleg a nagyobb városokban – a területi önkormányzatok sportrafordításai is. A köztelevízió által fizetett sportközvetítési jogdíjak (főleg a labdarúgásnál) is nyilván túlzottak (ún. politikai ár). Az állami vállalatok mesterségesen megnövelt reklámozásai is voltaképp a sportba jutott közpénzbe számítandók. E körben kiemelném, hogy milliárdos nagyságrendű pénzek érkeznek a látványsportágakban az egyszemélyes állami tulajdonban álló Szerencsejáték részvénytársaságból (ún. ligareklám stb.), illetve a szerencsejáték-jövedelmekből törvényről fogva is jut a sportra (pl. a totóból a labdarúgásra).

A közpénzből történő sportberuházások jelentős részére jellemző a költségek időközbeni irreális mértékű megnövekedése (lásd például a Duna Aréna létesítésének, illetve a 2017-es vízi világbajnokság szervezése eredetileg becsült költségeinek erőteljes emelkedését). (A központi sportberuházásokat külön kormánybiztos irányítja Fürjes Balázs személyében.) A sportberuházások költségeinél azonban azt is figyelembe kell venni, hogy ezek egy része közvetlenül nem sportköltség (pl. a Duna Aréna uszoda-komplexum melletti utcák, házak stb. rendbe hozása igen jelentős mértékben Angyalföld fejlesztését is jelenti, a Margitsziget is jelentős mértékben gazdagodott). Arra azonban jobban ügyelni kellene, hogy a költségek ne szabaduljanak el, ne történjék túlárzás, és a munka minősége is megfelelő legyen. (A Hidegkuti Nándor Stadion tetejét az első komoly szél elvitte.)

A sportirányítás 2016-os megváltoztatása közelebb hozhat minket a sport valóban *egysatornás finanszírozásához* az EMMI által; ez előrelépés. A gyakorlatban azonban az évtizedek óta sok feszültséget okozó probléma az éves költségvetési gazdálkodásból adódik: az állami támogatáshoz csak az előző évi elszámolás befejezése után, úgy áprilisban lehet hozzájutni, addig azonban a sportszövetségeknek, sportegyesületeknek ügyeskedniük kell (hitelfelvételek stb.). Mindeddig ezt az ismert belső ellentmondást nem sikerült feloldani, márpedig ez a sport szürkegazdaságát erősíti.

A finanszírozás szerkezetéből jól látszik, hogy még mindig – éppen ellentétesen a fejlett polgári országokkal – az állami pénz mintegy 70%-a megy élsportra (főleg olimpiai, mégpedig nyári olimpiai élsportra), és csak körülbelül 30% a tömegsport-

ra, a szabadidősportra. Nominálisan természetesen a szabadidősport is jóval több pénzt kap, mint korábban, és természetesen itt is vannak a számítások pontosságát gátló határesetek. Az Universiade például diák-hallgatói sport, de egyben élsport is; vagy egy másik példa, hogy az utánpótlás-nevelés döntő része ma a hivatásos élsportra való utánpótlás-nevelés, és nem a szabadidősport fejlesztése (akadémiák). Pozitív szerintem viszont az, hogy egyértelmű előrelépés tapasztalható a *téli sportok*, illetve *nem olimpiai sportágak* finanszírozásában, e körben az arányok is kismértékben változtak.

Alapvető újdonság volt a sportfinanszírozásban az öt látványcsapatsportág sajátos kezelése – labdarúgás, kosárlabda, kézilabda, vízilabda, jégkorong (a röplabda aligha indokolhatóan ebből kimaradt, ezt korrigálták). Ezen sportágak finanszírozásának alapja a *tao*, azaz az a társaságiadó-tömeg, amelyet a gazdálkodó szervezetek a költségvetésbe való befizetés helyett sportszövetségeknek, sportegyesületeknek juttathatnak. Becsült adatok szerint a 2012-től számított négy év alatt a jégkorong 12, a kézi-, kosárlabda- és vízilabda-szövetség 35-35-35 milliárd, a labdarúgás 60 milliárddal részesült a költségvetésbe be nem fizetett vállalati pénzekből. A taót azonban csak amatőr sportra, utánpótlás-nevelésre lehetne felhasználni, profi sportra – hiszen az az üzleti verseny egyik résztvevője – a taopénzek törvényesen nem fordíthatók. Eleinte a tao-sportbefizetéseket még adókedvezményekkel is támogatta az állam, ezt később – helyesen – megszüntették.

Az eredetileg nem a sportban, hanem a művészetben bevezetett tao sokat segített a korábban igen lerobbant látványcsapatsportágakon (pl. 2012 óta jó néhány műfüves pálya, tornaterem, tanuszoda, jégpálya épült). Számos eredményes, utánpótlás-nevelést szolgáló projekt is tapasztalható (például a labdarúgásban a Bozsik-program nyomán). De sok a taóval kapcsolatos visszaélés is (átcsúsztatás profi sportra), továbbá becslések szerint majd 30% elmegy közvetítői jutalékra, feltehetően (és e tárgyban már büntetőeljárások is folynak) sok az ún. korrupciós járadék (pénz-visszajuttatás). Hátrány továbbá, hogy ezekben a sportágakban a tao kivételre szorította az üzleti szponzorációt. Ez nem jó, hiszen a taónak többek között az is lenne a funkciója, hogy hozzászoktassa a kis- és középvállalkozásokat az üzleti sportban való részvételre, de jelenleg ennek kevés nyoma látható. A sportvezetők, sportszakemberek jelentős része pedig a taót örökre gondolja, bár az Európai Unió illetékes szerve ehhez 2017-ben is csak meghatározott időre járult hozzá; a hosszabb távú folytatás tehát kérdéses. Emellett világos, hogy a létrejött utánpótlás-létesítményeket üzemeltetni, fenntartani is kell. Az új létesítmények fenntartására legális forrást kell biztosítani; ez már a 2018-as központi költségvetést is érinti. Az sem helyes, hogy jogszabállyal üzleti titoknak minősítették, hogy mely vállalkozás mennyit és kinek juttat az egyébként az államnak járó adójából, hiszen itt közvetetten közpénzről van szó. (Ezt a bíróságok több esetben kimondták.) Tudniillik a vállalatok nem az adózott eredményükből adják a támogatást, hanem a költségvetési befizetésük terhére. Ezen juttatás jogszabályi úton üzleti titoknak nyilvánítása véleményem szerint alkotmányellenes. A transzparenciát e téren is növelni kellene, emellett a titkolózás a közvéleményben a korrupció látszatát kelti abban az esetben is, amikor ez a gyanú alaptalan.

SPORTFEJLESZTÉS

A sport megnövekedett finanszírozása eredményeként az öt látványcsapatsportágban az igazolt játékosok száma 260 ezerről hét év alatt 350 ezerre nőtt. Ma már a lakosságnak nem 5%-a, hanem megközelítően 15%-a sportol rendszeresen, a sportoló diákok (hallgatók) száma becslések szerint 35%-ra nőtt. Az amatőr sportolók száma a sportinformációs rendszer szerint (amatőr versenyengedéllyel rendelkezők) 30%-kal nőtt, lényegében ugyanilyen a növekedés az amatőr sportolókat foglalkoztató sportegyesületek számában is. Több ezer olyan gyerek jut így ingyen sportolási lehetőséghez, aki a szülei gyengébb jövedelmi helyzete miatt korábban kiszorult a sporttevékenységből, és kezdenek megerősödni a szociális célú sportutánpótlást fejlesztő alapítványok is.

Nem teljesen megbízható felmérések szerint a munkaviszonyban vagy megbízási viszonyban (sok esetben egyéni vállalkozóként vagy betéti társaság tagjaként) tevékenykedő edzők száma is egyharmaddal nőtt. A Testnevelési Egyetem megújította a szakedzőképzést, a sportmenedzserképzés pedig ma már nemcsak alap-, hanem mesterfokon is folyik. Számos volt sportoló jutott az utánpótlássportban edzőként tisztes megélhetést biztosító álláslehetőséghez. Ebbe a fejlődésbe az egyre jobban beinduló sportmarketing-tevékenység is belejátszik: sportágválasztók, sportbemutatók, sportvetélkedők (pl. „A sport legyen a tiéd” program). Az idősök sportja is erősödik (lásd az idei Masters vízi világbajnokság hatalmas sikerét). Egészség-sport parkokat működtetnek, valamint jelentősen nőtt a fitnesszedzőtermeket működtető sportvállalkozások száma, a wellness és az ún. rekreációs sport is erősödött (ebben a körben sajnos erős a szürkegazdaság, a fiktív sportvállalkozás, a be nem jelentett munkaerő alkalmazása, a zsebből, számla nélküli fizetés).

A sportegyesületek megerősödését a jelentősen megemelt sportszövetségi támogatások is segítik. A jégkorongszövetség költségvetése például az 1990-es évek végén ötvenmillió forint körül mozgott, most meghaladja az egymilliárdot (többek által vitatottan). Ismét visszatért a „kiemelt sportegyesület” kategória, alapvetően a sok szakosztályos (ún. ernyő) sportegyesületek körében. Az NB I-es (sőt az NB II-es, egyes esetekben az NB III.-as) labdarúgó-egyesületek sportpályáit széles körben felújítják – az FTC, a Debrecen, majd az MTK után futballarénát kap nemsokára a Vasas, a Videoton és a Szombathelyi Haladás is. Az FTC népligeti – számos sportágnak helyet adó – sportkomplexumának fejlődése is igen jelentős. Mindennek azonban hátrányos oldala is van: míg Nyugat-Európában a sportszövetségek, illetve sportegyesületek *adminisztratív működési költségei* legfeljebb az összköltség 2–3%-ára rúgnak, nálunk ez a látványsportágakban átlagban 10% körül mozog. Sok helyütt erősen túlzott az adminisztratív létszám növekedése, amelyet a közpénzből rendelkezésre bocsátott pénz pazarló jellegű, indokolatlan felhasználása tett lehetővé. Az állami sportvezetés eddig ez ellen nem sokat tett, pedig a sporttámogatási rendszerbe ezzel a tendenciával szemben fékeket lehetett volna beépíteni.

Hasonlóan felemás a helyzet az *élsportolók*, illetve az *edzők javadalmazása* terén is. E téren legkirívóbb a labdarúgó éljátékosok jövedelme – nemrég egyes éljátékosoknál évi 50–100 milliós jövedelmeket tettek közzé, de egy közepes NB I-es labdarúgó havi jövedelme is átlagban 1–1,5 millió forint körül mozog már. Az érintett sportvezetők, illetve játékosok ezt a nyugat-európai, amerikai és távol-keleti jövedelmekhez hason-

lítják, és sokszor még keveslik is. Az ottani (ugyancsak nem egészséges) gigajövedelmek azonban üzleti alapon keletkeznek, nálunk viszont *közpénzből*, miközben szerény a nézőszám, és alig van szponzor, illetőleg pusztán üzleti alapon reklámozó. A sporttörvény lehetővé tenné csapat-, illetve egyéni jövedelmi maximumok megállapítását (ún. sapka), ezzel azonban eddig senki sem élt. Sajnálatos módon a sportba beáramló rengeteg állami pénz – többnyire, illetve átlagban, és főleg a labdarúgásnál – úgy növelte erőteljesen a sportolói, edzői, sportszakemberi, illetve sportvezetői jövedelmeket, hogy általában nem okozott teljesítmény- (színvonal-) növekedést.

Lényeges intézkedés volt a „*kiemelt edzői*” kategória létrehozása (több mint száz edző központi finanszírozása); hátrányos oldala, hogy kizárólag olimpiai sportágak edzői kerültek e körbe. Jelentősen növekedtek a versenyzői-edzői *eredményességi juttatások*, a *sportösztöndíjrendszer* az ún. „sportcsillagösztöndíjjal” egészült ki. A sportösztöndíjrendszerünk hátránya szerintem, hogy nem válik világosan szét a *tanulmányi ösztöndíj* (amelynél a támogatottnak valóban felsőfokú tanulmányokat kell folytatnia) és a *felkészülési ösztöndíj* (úgy, mint Amerikában). Az eredményes sportolók ún. *olimpiaiáradékrendszerének* korábbi belső ellentmondásait a sporttörvényben jórészt kiküszöbölték, a nemzet sportolóinál viszont még mindig sok az aránytalanság.

A sportfejlesztés lényeges része – erre már több helyütt utaltam – a *létesítményfejlesztés*. A sajtóban sok bírálatot váltott ki az ún. stadionépítési láz. Budapesten – és ez független az esetleges olimpiarendezéstől – nyilvánvalóan szükség lenne a lebontott Népstadion helyén egy korszerű, multifunkcionális, 60–80 ezer főt befogadó stadionra. Ehelyett Budapesten eddig több kisebb stadion épült, így az FTC szurkolótáborát tekintve indokolt Groupama Aréna mellett az MTK stadionja, és ugyanez épül most a Vasas és a Kispest-Honvéd részére is. Ugyanakkor főleg vidéken messzemenően nem áll rendelkezésre a „sportoló nemzet” program kiemelt részét képező mindennapos testnevelés infrastruktúrája: tornaterem, felkészült testnevelő tanárok stb. Az arányokon tehát változtatni kellene.

A stadionépítésnél sokkal kevesebb szó esik a valóban örömdetes utánpótlás-létesítmények fejlesztéséről; akadémiák, utánpótlásbázisok, háromszáz körüli új sportingatlan (tornaterem, tornaszoba, tanuszodák, sportcsarnokok, műfüves pályák, jégpályák) és több mint háromszáz felújított sportingatlan mutatja, hogy indokolt és eredményes fejlesztések is vannak. A sportszerfelújítás, -kicserélés is folyamatos (itt is vannak azonban pazarló beszerzések).

Jelentős fejlesztésen megy át a sportegészségügy, illetve a teljesítménymérési, teljesítményfejlesztési infrastruktúra. Feltehetően két-három éven belül megoldódik a sportkórház kálváriája is. Talán végre kiépül – húsz éve foglalkoznak vele meglehetősen eredménytelenül – a digitális sportinformációs rendszer. A tömegsportban a sokszor formális sportorvosi vizsgálatokat érdemivé kell tenni, eredményes élsport pedig orvosi segítség nélkül már nem lehetséges, az e tárgyú orvosi-gyógyszeripari kutatás nagy jelentőségű.

Visszatérve a sportnagyberuházásokra (ha jelentős többletköltségekkel, túlárazásra, korrupcióra, pénzmosásra, visszaosztásra vonatkozó sejtésekkel is), számos eredményről is beszámolhatunk. Sok év után végre létrejött a Tüskecsarnok és mellette az uszodakomplexum, végbement a régi (Gerevich) sportcsarnok felújítása, a mátrahá-

zai és tatai edzőtábor fejlesztése. A legnagyobb „dobás” nem vitásan a Dagály (Duna Aréna) uszodakomplexum, amelynek környezete is kulturálttá vált. Végre tudatosítani kellene a sportvilág résztvevőivel, hogy a létesítményt nemcsak felépíteni, hanem ezt követően éveken át üzemeltetni is kell, mégpedig tetemes költségekkel (úgy gondolják, hogy ezt is tisztán állami pénzből kellene megoldani, pedig nem).

SPORTVILÁGVERSENY-RENDEZÉS ERŐSÍTÉSE

A sportvilágversenyek rendezése nemcsak *országimázst* növelő, de *jó üzlet* is, mivel a nemzetközi sportszövetségek általában igen gálánsan támogatják a rendezést. A látványssportágakban igen kemény vetélkedés folyik – korrupciós jelenségekkel övezve (a sportdiplomácia devianciái) – a világ-, illetve kontinentális bajnokságok rendezési jogának megszerzéséért. Ebben a vetélkedésben 2012 óta Magyarország igen aktív szerepet játszik, sokszor sikeresen, mert a magyar sportesemény-szervezési tudás – megalapozottan – elismert a sportvilágban.

2010 óta több mint száz sportvilágversenyt rendeztünk. Ezek sorában kiemelkedik a Forma-1 Magyar Nagydíj, amely kapcsán a mogyoródi pálya világszínvonalúvá vált (a pályát folyamatosan fejlesztik). A 2017. év kiemelt eseménye volt a nyári vízi világbajnokság, amelyet a magyar sportvezetés – a kormány jelentős támogatásával – mintegy garanciaként is tekintett egy esetleges későbbi olimpiarendezés megszerzése szempontjából. A 2024-es olimpiarendezés álma azonban 2017 februárjában – a felszínen politikai okokból – szertefoszlott. Szerintem – a NOB „Agenda 2020” programja ellenére – eleve igen csekély esélyünk volt arra, hogy Los Angeleszel, illetve Párizssal szemben elnyerjük a rendezés jogát, mert már a televíziós társaságok igénye miatt is annyira kis olimpiára, amit mi jórészt önerőből ténylegesen megrendezni tudnánk, alighanem a NOB sem gondolt. Reálisan nézve, eléggé megalapozott az az állítás, hogy hazánk gazdasági lehetőségeit egyelőre még meghaladja egy olimpia infrastruktúrájának teljes értékű megvalósítása. (Budapestnek e téren nagy a lemaradása, lásd a metróhálózatot.) A visszalépés tehát – nem csak a Momentum akciója miatt – véleményem szerint indokolt volt, bár talán célszerűbb lett volna – a későbbi olimpiarendezési esélyek miatt – részt venni a 2017. őszi limai szavazáson. Emellett, mivel az olimpiai versenyek túlnyomó többsége mégis csak Budapesten lett volna (városok rendeznek olimpiát, nem országok), a fővárosban mindenképp indokolt lett volna népszavazást tartani az olimpiarendezésről, de nem az utolsó pillanatban, hanem már az előkészítés kezdeti szakaszában. Az olimpia ugyanis a lakosságra nézve nemcsak előnyökkel, hanem hátrányokkal is jár (pl. közlekedési kényelmetlenségek). Athén esete bizonyítja, hogy egy olimpia hosszabb távon jelentős kockázatokkal is jár, a gazdasági siker egyáltalán nem garantálható (a görög államcsőd jelentős tényezőjének tartják az olimpiarendezés költségeit).

Véleményem szerint támogatandó törekvés Budapestet „sportrendezvény-világváros-sá” tenni, hiszen ez a fővárosi infrastruktúra fejlesztéséhez, a turizmus növekedéséhez is hozzájárulhat. Ugyanakkor a túlzásoktól itt is tartózkodni kellene; szerintem a 2017. július–augusztusi sportrendezvénydömping kissé túlterhelte a lakosságot (műrepülő-világkupa, vízi világbajnokságok sora, „ifjúsági olimpia”, cselgáncs-világbajnokság).

JOGI SZABÁLYOZÁS

Magyarország nemzetközi viszonylatban is először alkotott 2000-ben, majd 2004-ben teljes körű, jogágazatilag *komplex sporttörvényt* (2004. évi I. törvény), amely nemcsak az állami sportigazgatást és finanszírozást szabályozza, hanem az amatőr és hivatásos sportolói jogállást, a sportszakemberek jogállását, a nevezést, az átigazolást, a versenyrendszert, a sportszervezetek, tehát a sportegyesületek és a sportvállalkozások (kft., rt.) státuszát, a sportszövetségeket, a sport kereskedelmi szerződéseit, a sportlétesítmények vagyoni viszonyait, valamint a sportesemények lebonyolítását, ideértve a nézői (szurkolói) jogviszonyt és a sportesemény-rendezés biztonsági kérdéseit is. Ugyanakkor aligha helyes, ha az időközi igen jelentős változásokat – pl. a 2016-os sportirányítási változás miatt egy teljes fejezetet át kellett írni – *nem új sporttörvény alkotásával* vezették át a magyar sportjogon, hanem állandósult, évente többszöri módosításokkal, amelynek következtében a sporttörvény és végrehajtási rendeletei kezdenek áttekinthetetlen jogszabálysörmnyé válni. Az új kormányzati ciklusban ezért szerintem indokolt egy új – nem túlszabályozott – *sporttörvény megalkotása*.

A sportszabályozásban is vannak eredmények. A *profli csapatsportágakban* lényegében – a nemzetközi sportszövetségek előírásai folytán is – szinte kizárólagossá vált a sporttörvényünkben szabályozott *speciális munkaviszony*, amelyhez az ekho átalányadórendszer járul. Ez jelentősen kitisztította az e körben igen széles körű fekete-, szürkegazdaságot (pl. számlagyárak szolgáltatásainak igénybevételét), bár kisebb-nagyobb visszaélések azért még előfordulnak (mondjuk profli sportolónak minimálbér és a taóból mint gyermekedzőnek milliós jövedelem heti egy edzés levezetéséért). Az egyéni profli sportolók – olyan nagygáyúké sem, mint kajak-kenu világbajnokaink vagy Hosszú Katinka – jogviszonyának szabályozása azonban nem megoldott. Ezek a sportolók licencük, jogi szabályozásuk szerint amatőrök, de ténylegesen – különböző trükkökkel – gazdasági szempontból proflik. Ez az ellentmondás fokozatosan egyre súlyosabbá válik, a szürkegazdaság e körben dominál. Ezért a megfelelő törvényi szabályozásra szerintem sürgősen szükség van, mert e körben a költségtérítési trükkök, ösztöndíjmegoldások és a szponzorálással való bűvészkedés az uralkodó, nem is beszélve a pénzdíjas versenyeken elért jövedelem elszámolásáról és adózásáról. Tulajdonképpen ez a rendezetlenség volt az egyik fő oka az úszószövetség lassan kétéves, folyamatos botrányainak: némileg anakronisztikus, hogy az amatőr licenccel rendelkező Hosszú Katinka szervezi a profli úszók érdekképviselői szövetségét. Megalapozottan felvethető egyben a Nyugat-Európától eltérő amatőr sportolói státusszabályozás megszüntetése: ugyanis nincs szükség amatőr licence, amatőr sportolói játékjogra. Emellett az amatőr sportoló sportegyesületi tagként sportoljon, és vele sportszerződés ne legyen köthető – az utánpótlás-nevelő kis egyesületek érdekeit más módon kell megvédeni.

A jogi, illetve szövetségi szabályozásnak (az utóbbi az ún. soft law) a jövőben is törekednie kell a szürkegazdaság szűkítésére, *a szocialista sportszabályozás maradványainak és a vadkapitalista tendenciák együttes kiszűrésére*. E körbe tartozna az ún. *játékosügynöki tevékenység* egyértelmű rendezése, megkülönböztetve a játékosmegfigyelői (megbízási), a közvetítési, valamint a szerződéskötési közreműködésre irányuló (ügynöki, bi-

zományosi) tevékenységet az átfogó sportmenedzseri tevékenységtől. Ez utóbbinál versenyjogilag fel kell lépni a piackorlátozó, monopolizálási törekvésekkel szemben is (a labdarúgásban előfordult, hogy az egymással mérkőző két csapatnál az egyiknél öt, a másiknál hat tartozott ugyanazon menedzserhez, így a közvéleményben önkéntelenül is felmerült a bundavád). Persze ebben a körben jelentős probléma a nemzetközi elem – pl. játékosok igazolása a csapatsportokban külföldre, illetve külföldről, amely tisztán magyar oldalról nem szabályozható. (Az új magyar nemzetközi magánjogi törvény sportban való alkalmazása szerintem meglehetősen problematikus.)

Helyeselhető a szigorúbb szabályozást hozó törvényhozás mind a doppingnál, mind a sporthuliganizmusnál, mind a sportfogadási csalásoknál (külön Btk.-beli tényállások, szigorúbb büntetőjogi, illetve szabálysértési szankciórendszer). A törvényi alap tehát ebben a kormányzati ciklusban létrejött. Véleményem szerint – és ezt a fogadási csalási büntetőügyek elég jól igazolják – a jogalkalmazási (bírói) gyakorlat még mindig túl enyhe, így nem tölti be a generális prevencióval kapcsolatos funkcióját.

NÉHÁNY KÖVETKEZTETÉS

Nem ártana a sport ügyét a magyar közpolitikában indulatok nélkül, tárgyilagosan, az *előnyök és a hátrányok együttes mérlegelésével* vizsgálni. Nem vitás, hogy tapasztalható indokolatlan költségek, valamint megalapozottan feltételezhető, hogy az állami pénz egy része nem érkezik meg ténylegesen a sportba. No de az is kétségtelen, hogy folyamatosan egészségesebb, nagyobb mozgáskultúrával rendelkező nemzedékek nőhetnek fel a sport állami támogatásának növekedése következtében (például a parasportok felkarolása elősegíti a létesítmények régóta kívánatos akadálymentesítését). A sport nemzetstratégiai ágazattá nyilvánítása, a korábbi jelentős elmaradás korrigálása ezért szerintem elvileg helyes volt, a jövőben pedig alapvetően a túlzások, a pazarlás és az aránytalanságok csökkentésére kell törekedni. Ezt egyre többen a sporton belül is felismerik, pl. Gallov Rezső, a rendszerváltozás utáni első sportállamtitkár is bírálta a pazarlást, illetve a közpénz „dilettáns” felhasználását.

A kormánynak fel kell ismernie, hogy adott esetben a túl sok pénz is árthat a sportnak, nem csak az alulfinanszírozás. Emellett az állami finanszírozásban fokozatosan a tág értelemben vett *szabadidősport* finanszírozásának kell előtérbe kerülnie, csökkentve az eddigi nyáriolimpia-, illetve labdarúgás-centrikusságot. A már beindult beruházások befejezése után új sportlétesítmények létrehozása helyett most már elsősorban a létrejöttek gazdaságos működtetésére, üzemeltetésére indokolt a súlyt helyezni. Célszerű továbbá az egyes területeken a közvéleményt megalapozottan zavaró, teljesítmény nélküli sportolói-sportszakemberi jövedelmek lefaragása is. A politika pedig az eddiginél jobban tanúsítson önkorlátozást a sportszövetségek, egyesületek vezetésének átvétele tekintetében. Természetesen az állam nem vonulhat ki a sportból, de azért fokozatosan erősíteni kellene a sport civil jellegét, és növelni – mégpedig zömmel üzleti, piaci alapon – a vállalatok-vállalkozások részvételét a profi sport finanszírozásában. Ezáltal ugyancsak fokozatosan csökkenteni tudjuk a sport egészségtelen túllálmamosodását és túlpolitizálódását.